

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in valja s poštno vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 4 K, za pol leta 2 K in za četrť leta 1 K. Naročnina za Nemčijo 5 K, za druge izvenavstrijske dežele 6 K. Kdor hodi sam ponj, plača na leto samo 3 K. Naročnina se pošilja na: Upravništvo „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se pošilja do odpovedi. — Deležniki „Katoliškega tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 10 v.

UREDNIŠTVO: Koroška cesta šte. 5.

Nekopisi se ne vračajo. Nezmamkovan pisma se ne sprejemajo.

UPRAVNIŠTVO: Koroška cesta šte. 5.

Vsprejema naročnino, inserate in reklamacije.

Za inserate se plačuje od enostopne petitive za enkrat 15 v, za dvakrat 25 v, za trikrat 35 v. Za večkratne oglase primeren popust. Inserati se sprejemajo do srede popoldne. — Nezaprto reklamacije so poštno proste.

Štev. 10.

V Mariboru, dne 9. marca 1905.

Tečaj XXXIX.

Kmet — trpin.

Mnogokrat se čita po časopisih, kako delavci tu in tam štrajkajo, zahtevajo krajšo dobo dela na dan, pa priboljšek v plačilu. Mi jim gotovo ne zavidamo tega, dobro vedo, kako trudapolno je enolično njih delo in kolika beda vlada pogosto v njih družinah. Saj se njim pa tudi naravnost na obrazih in životu vidi, da so le nekak živi stroj, kateri vse svoje življenje dela za slab svoj obstanek in pa za — tuj dobiček. V vseh tako opravičenih zahtevah je kmetško ljudstvo enih misli z delavci — mučeniki, da bi se namreč njih stan vsaj toliko zboljšal, da bi z upanjem gledali v svojo bodočnost.

Vendar ko tako milujemo delavca, ne smemo nikakor pozabiti zraven še na drugega trpina in ta je posebno v današnjem času — kmet! Njegov stan je bil svoje dni ponosen in čislán, sedaj pa je siromak zatiran od vseh strani, od zgoraj, od strani in od spodaj. Naj mi bode dovoljeno v kratkem nekoliko razločiti raznovrstno in veliko njega gorje.

I.

Od zgoraj ga pritiskajo mnogi in težki davki. K obilnemu direktnemu zemljiščnemu davku priložijo se debele deželne, okrajne in občinske doklade, da se direktni davek z njimi združen vsaj podvoji, če še ne več! K temu se še skoraj vsako leto pridružijo kakšni izredni stroški. Saj vemo, da nobena javna

stavba in poprava ne gre mirno mimo njegovega žepa. Dalje zahtevajo gotov denar: zavarovanja poslopij, zavarovanja zoper nezgode delavcev in še mnogo drugih reči, na katere še prej nikoli ni mislil. Dotični organi, ki te stroške nakladajo, se pač zanesejo na njegova namena, češ: drugi stanovi nam niso gotovi, toda kmet, če stvar spravimo enkrat v uradne roke, on se nam potem ne more umakniti. — Ali ni res tako, gospoda pri deželnih, okrajnih ali tudi občinskih mizi?

Kakor od zgoraj, tako je kmet siromak zatiran, če ne celo zapuščen tudi od strani, to je od njegovih vrstnikov in pomagačev — delavcev. Draginja dela postaja vsako leto večja in pomanjkanje delavcev je vedno bolj občutljivo. Mladi ljudje ko dorastejo, ne vedo kam bi se dejali, da bi bilo manj dela, več pa plačila. Pustivši dom in bolehave starše na skrb sorodnikom in pa občini, bežijo v tujino na vse strani. Tako se najde naših ljudij sedaj povsod po širnem svetu, le doma jih manjka za delo. Pravijo, da iščejo boljši zaslužek. Za Boga, ali doma tudi ni zaslužka, ako pa je moral naš kmet v teku dveh desetletij zvišati plačo svojim služabnikom in dninarjem skoraj za polovico?! In ali si morda kaj prihranijo za stare dni, ali morda podpirajo svoje revne sorodnike doma? Tudi to je tako redko kot bela vrana! Pač jih ni videti ali slišati po mnogo let, nazadnje pa se še vendar marsikateri spomni, kje se je rodil, ter s svojo umazano domovinsko knjižico ves pohabljen se

privleče od kod, rekoč: Vaš rojak sem, redite me! Prej mu je bilo kmetško delo in njegov kruh preslab, sedaj ko ne more več delati, sedaj naj mu bode pa kmet oče in občina mati! Kje je tu doslednost, kje pravica v zakonu?!

Rusko-japonska vojska.

V Mandžuriji se vedno divja bitka. Poročila o bojih kar dežujejo, posebno od japonske strani. Zaduje dui minolega meseca in prve dni tega meseca so pošiljali Japonci cele kope zmagovalnih vesti. V začetku bitke so pisali, da se Rusi umikajo in da že zažigajo skladišča živil v Mukdenu, da jih ne dobijo Japonci v roke. V nedeljo, dne 5. t. m. je že bila celo poražena in obkoljena cela ruska armada. Toda vedno manj je zmagovalnih vesti in dne 6. in 7. t. m. se je že poročalo, da so bili ljuto napadajoči Japonci od Rusov navadno odbiti. Ruske prednje straže so se umaknile na utrjene postojanke, kjer odbijajo japonske napade. Nekatere važne točke so Japonci desetkrat napadli, a so bili dosedaj vedno odbiti. Zgube so na obeh straneh velike, toda morajo biti pri Japoncih večje, ker imajo kot napadaleci slabše stališče.

Pri nekem napadu je ogoljufal podpolkovnik Pokrovskij Japonce na ta način, da jih je pustil priti prav blizu. Vojakom pa je ukazal, da naj vpijejo: „Bratje patron ni,

LISTEK.

Na lovu.

P. D.

I.

Aj, pozdravljen nam, ti debeli krčmar Andrej! Pozdravljen nam, ti dobrotnik naše vasi, podpornik naših teles, pozdravljen nam, ti zdravnik naših želodcev! — Pozdravljeno nam bodi pribežališče in zavetišče žejnih, lačnih in trudnih! Pozdravljen hladni tvoj hram, krčmar Andrej, tvoja peneča se pijača, tvoja dobrodejna krepčila!

Zares, čemu ne bi pripoznali radovoljno in brez zavisti veljave našega Andreja! Zakaj bi ne povedali odkrito, da nas prekaša i telesno i duševno! Poprašam vse, kedo bi se žujimi skušal...? Ali morda naš poštar? Nikakor ne! Ali Andrejev brat, naš župan? Kaj še! In subi naš učitelj? Bodite resni, dragi!

Častit, spoštovan in ljubljen si od vseh, krčmar Andrej! In zato zahajamo k tebi po dnevi in po noči, da si poiščemo svetu, da si razvedrilo čelo, da si preženemo otožnost. Pri tebi iščemo miru. In zato te obiskuje naša inteligenca: Naš občinski tajnik, naš poštar,

naš učitelj — zato, samo zato. A ne morda, ker si si dal nov z oljnatimi barvami slikan napis: „Pri sodu“.

II.

Učitelj Čuš se je samozavestno naslonil na mizo, zazdehal bolj kakor je bilo potrebno in rekel svojemu sosedu, tajniku Šmitku:

„Sicer je pa dolg čas, gospoda!“

„Kaj hočete gospod učitelj, kaj hočete! Pomagajte si, če si morete, gospod Čuš!“

„Ali se meni godi kaj boljše, gospodje?“ poprašča gospod poštar Grčar.

„Vi imate vsaj ženo in otroke!“

„Da, ženo in otroke imam!“ vzdihne poštar.

„Ah, gospoda moja, zakaj nismo mi v mestu? Kako krasne zabave bi si mogli preskrbeti!“ tarna učitelj.

„In mi smo vstvarjeni kakor nalašč drug za drugega.“

„Kot nalašč!“

Zadnji dve besedi je spregovoril poštar otožno in temno, da se je čulo, kakor jek iz smrekovega gozda. Potem pa je udaril s svojo četrtinko ob mizo in poklical krčmarja.

„Zdaj pijemo po litrih, gospoda!“

„Izvrstna misel! Prinesite, Andrej!“

In krčmar Andrej ni delal tako, kakor pri drugih gostili. Ni se šel prepirat v kuhinjo

z ženo, ampak urno je teklen po vino. Saj so bili to gospodje in stalni njegovi gostje!

„Ej, kje so časi, dragi moji“, govoril je učitelj, „kje so časi, ko smo živeli še v mestu, ko smo imeli na razpolago še gledališče, ko smo hodili h koncertom, ko smo prirejali še veselice, aj, kje so tiste ure! Sedaj pa smo v tej gorski vasi, kjer zremo še-le čez dva dni, kaj se godi po svetu, v tem od vseh pozabljenem kotu, kjer se ne da začeti nič, prav nič!“

Učitelj Čuš je izgovoril. Bridko so bile njegove besede in silno so vplivale na njegove prijatelje, ki so žnjim vred čutili in trpeli, z njim tožili in pili.

„Res je! Pri nas ne zremo ničesar, pri nas se ne zgodi nič, pri nas sploh nič ni!“

„Hvala Bogu, da še imamo Andreja! Kaj bi bilo brez njega!“

„Vprašam Vas, gospoda“, nadaljuje učitelj, ne mene se za Šmitkove besede, „vprašam vas, kam pridemo po tem potu? Jaz mislim, da je čas, skrajni čas, da začnemo delovati! Sram nas bi bilo, če si ne izmislimo ničesar, mi, ki se imenujemo po pravici inteligenca!“

„Izvrstno gospod Čuš, izvrstno!“

„Prav imate!“ pritrdi poštar.

„In zato mislim: Pogovorimo in posvetujemo se, kako in kaj, da si ustvarimo lepšo bodočnost,

patron ni!" Ko so to Japonci slišali, so veselo naskočili, a ruske puške so zagrmle in cela vrsta Japoncev se je valjala na tleh.

V ponedeljek, dne 6. t. m. je bil položaj sledeči: V središču pri Šahu imate obe stranki ravnotežje. Japonski oddelki v gorovju severovzhodno od Banjapuu prodirajo proti dolini reke Hun, a Rusi se jim upirajo. Veliki boji so zahodno od železnice. Reke so zamrzle in četam ne napravljajo nobenih ovir. Med reko Hun in železnico stoji Oku nasproti dragi mandžurijski armadi, severno od Hunba in zahodno od Mukdena prodira Nogi. Kuropatkin še ni ničesar določil, da bi Rusi pričeli prevajati velike zaloge iz Mukdena v Tjelin. Iz tega bi sledilo, da Kuropatkin upa odbiti japonske napade. Če se izid bitke sedaj še ne nagiba ne na to, niti na ono stran, tedaj bo pač odločilno, katera stranka bo imela mošnejše rezerve. Če je Ojama izigral vse svoje rezerve, bo v nadaljnjih bojih vedno bolj oslavljen in stališče bo zanj postajalo slabo, seveda ako imajo Rusi dovolj rezerv. Ako se pa obe stranki enako oslabita, tedaj bota zopet prenehali z boji, da dobijo novih ojačenj. Nikakor toraj ni gotovo, da bo sedanja bitka res odločilna. Rusov nikakor ni presenetila japonska namera obkoljenja zahodno od Mukdena. To sledi iz tega, da ondi do sedaj kljub japonskim naporom ni nobene izpremembe. Prodiranje Kurokijevo na vzhodnem krilu v dolino reke Hun bo morda dalo položaju novo obliko, a gotovo to ni. Prej morajo Japonci vzeti prelaz Kutulin, a tega še nimajo. Prej na vzhodni strani ne smemo govoriti o kaki odločitvi. Sodi se, da na ruski strani ni namena, izživati odločilnih dogodkov, namen je, zavlačevati, dokler ne začne delovati baltičsko brodogradilno podjetje. Dolgost črte, ob kateri se vrše boji, je najmanj 100 km. To je bojna črta, kakoršne ne pozna dosedanja zgodovina. Oba nasprotnika imata približno vsaj pol milijona vojakov in nad tri tisoč topov.

Državni zbor.

Ravnanje z vojniki.

Socijalni demokrati so obdolžili vojno ministrstvo, da je zanemarilo nekega vojaka, ki je bolan ležal v graški vojaški bolnišnici. Deželno brambovski minister je branil vojaško bolniško upravo, da ni res, kar so sociji baje slišali iz ust matere omenjenega vojaka. Socijalni demokrati niso bili zadovoljni z ministrovim odgovorom ter so v zajemnosti z drugimi nemškimi strankami zahtevali, da se začne razprava o ministrovem odgovoru. A večina zbornice je zavrgla ta predlog. Zato so vložili socijalni demokrati v zvezi z vsenemci nujni predlog, s katerim se je morala zbornica pečati pretečeni petek, dne 3. marca. V zbornico je

prišel dr. vitez Uriel, vodja zdravstvenega oddelka pri vojaštvu, ki je trdil, da je v zdravstvenem obziru za vojake po vseh bolnišnicah najboljšo preskrbljeno. Materi onega vojaka je dr. Uriel odrekel sposobnost, pravično soditi o tej zadevi. Ugovarjali so dr. Urielu vsenemci in socijalni demokrati. Da bi se nujnost tega predloga mogla sprejeti, bi morale dve tretjine vseh navzočih poslancev zanj glasovati. Da je zbornica sploh sklepčna, mora biti navzočih vsaj 100 poslancev. V tem slučaju jih je bilo v zbornici 133. Za predlog se jih je vzdignilo 84, proti 49 poslancem, predlog se je toraj odklonil. Tu so pa socijalni demokrati in vsenemci nesramno zmerjali tiste poslance, ki niso hoteli vstati za njihov predlog. Posebno opat Treuenfels je imel veliko prestat. Ta duhovnik iz Tirolske in opat Baumgartner iz Gornje Avstrije hodita v zbornico v talarju in z zlatim križem na zlati verižici na prsih. Ko ni opat Treuenfels hotel pokoren biti mokračem, so kričali le ti na njega rekoč: "Zderite mu križ raz prsi; on mu dela sramoto." Kdor ne kriči z mokračem, dela križu sramoto! Mokrač, ki so največji sovražniki križa, mu delajo kaj pa da, čast! Nihče ne zahteva bolj, kakor mokrač "prostost vesti, prostost besede." To pa velja samo za nje in za tiste, ki držijo s socijalnimi demokrati.

Sprememba tiskovne postave.

Do zdaj ni bilo dovoljeno, časnikov prosto raznašati in razprodajati; pravico za to si je moral vsakdo kupiti od vlade po posebni koncesiji. Ta postava se pa vtegne spremeniti v toliko, da v prihodnje ta koncesija odpade. — Uredniki časnikov so smeli biti dosedaj tudi deželni in državni poslanci. Če se je kateri časnik kaj pregrešil, ni smela oblastnija poslanca urednika preganjati in tožiti, dokler v to ni privolil deželni ali državni zbor. Tiskovni odsek je pa sklenil po večini glasov, da v prihodnje ne sme časnika uredovati moč, ki je deželni ali državni poslanec. Še ena sprememba pri tiskovnem zakonu se predlaga, namreč: če je kdo po časniku bil razžaljen, so o tem sodili dosedaj porotniki, ne navadni sodniki. Zgodilo se je pa dosedaj brezštevilnokrat, da je bil obsojen skoraj vselaj slovenski list pred nemškimi porotniki v Celju in v Mariboru. Nasproti, če je Slovenec tožil nemško liberalne časnike v Celju ali Mariboru, je tožnik propadel. Celjski in mariborski porotniki so skoraj vsakokrat Nemci ali nemški liberalci. Tiskovni odsek se bo v kratkem posvetoval o tem predlogu, ali bi ne bilo primerno, da, če se kdo čuti razžaljenega po časniku, bo o tem razsojeval navadni sodnik, ne pa porotniki. Vsi sodijo, da bodo navadni sodniki bolj pravično postopali v tej zadevi, kakor porotniki.

Avstrijski Loyd.

Velike važnosti je za razpečavanje našega blaga v ptaje prekmorske države brodersko društvo z imenom "Loyd." To društvo dobiva velikanske podpore od avstrijske države n. pr. za eno samo vožnjo z eno barko v Vzhodno Afriko po 80.000 kron. Prejšnja leta je plula vsak drugi mesec ena Loydova barka v Vzhodne Afriko, toraj šestkrat v letu in je dobilo društvo za to 480.000 kron. Zadnji čas je pa društvo napravilo vsaki mesec eno tako vožnjo; a vlada je društvu plačevala za to ne 960.000 kron (toraj dvanajstkrat po 80.000 K) ampak 1.400.000 kron na leto za 12 voženj. To je bilo tudi poslancem, ki so dosedaj vedno zagovarjali vlado, predebelo in prevelika porata državnega denarja in so v proračunskem odseku morali trgovinski minister in njegovi svetovalci slišati prav trpke besede. Vožnje je proračunski odsek skrčil in plačilo se je primerno znižalo. Še drug čuden slučaj se je zvedel v proračunskem odseku v razkošnem ravnanju pri tej broderski družbi. Nek uradnik iz finančnega ministrstva, Verdin, je prišel pred kratkim kot uradnik v Loydovo društvo. A Loyd ga ni mogel vporabljati in mu je dal slovo čez pol leta. Uradnik je prišel zopet nazaj v službo finančnega ministrstva, a prejel od Loyda kot odškodnino 120.000 kron! In Loyd dobiva, kakor rečeno, velikanske podpore od naše vlade. Zato je proračunski odsek sklenil, da se izvoli poseben pododsek, ki bo napravil načrt prihodnje pogodbe, ki se bo morda sklenila med Avstrijo in Loydovo brodersko družbo.

Dopisi.

Od nekod. (Središko blato.) Nedavno obiskal sem svojega prijatelja na Grabah pri Središču, a skoraj ne bi mogel priti do njega, ker ni veliko manjkalo, da nisem običal v središkem blatu. Pot od kolodvora do trga je še primerno dobra, a kaka pot potem pride, to ni za popisati. Šel sem, oziroma iti sem moral po cesti, ki pelje skozi središki trg, a sam svojim očem nisem veroval, da bi to bila "okrajna" cesta. Jaz potujem mnogo, pa reči moram, da glede blata tej cesti pač ni para, in to bi naj bila okrajna cesta? Ko sem končno prisopihal do svojega prijatelja, bila je moja obleka tako blatna, da me je bilo sram vstopiti v njegovo stanovanje, saj sem izgledal, kakor da bi se kje po blatu valjal. V svoji obupnosti mej potem sem sicer našel tu pa tam navožen prodec, a tega sem se moral spet izogibati, da si ne zlomim noge, saj je ta prodec sličen navadnim bučam. Mislil sem si pri sebi: Ubogi Središčani in vsi tisti, ki morajo večkrat hoditi po tej "okrajni" cesti. —

in da se izpremeni in predrugači sedanji naš položaj, ki je postal tako rekoč neznosen!"

"Dobro, dobro!"

"Mi sedaj ne živimo, mi životarimo. A mi smo možje in pomagati si moramo sami. In bomo si pomagali! S preroškim duhom gledam v prihodnost in vidim, kako bomo še v visoki starosti popevali v tihi izbi: Kje so časi, kje so dnovi? — hraneč v srcih spomine in srečo prošlih dnij!"

"Govorili ste mi iz srca, gospod Čuš!" in Šmitek je stisnil iskreno učitelju roko.

"Vi ste rojen govornik, dragi moj!" meni poštar.

"O prosim, gospod Grčar! Nikake sile!"

"Kako gladko vam teče beseda!"

"Nekoliko vaje —"

"Kaj vaja! Talent, talent! In kake stavke delate, moj Bog, kake stavke!"

Šmitek, ki je govoril te besede, zgrabil je s tresočo roko za liter in hotel natočiti učitelju. Hotel, — a natočil ni. — Zvečer pri luči namreč Šmitek ni dobro videl in zato se mu je primerilo, da je teklo vino poleg kozarca na mizo, česar pa ni opazil niti gospod Čuš.

"Torej kaj mislite?" vpraša učitelj poštarja.

"Jaz?" začudi se Grčar. "Hm, jaz ne mislim ničesar!"

Upamo, da nobeden bralcev ne dvomi o njegovih besedah.

"In vi gospod Šmitek?"

"O, jaz vem marsikaj, gospod Čuš, marsikaj, toda pri nas se ne da izvršiti. Vi imate sicer že prakso o prirejanju veselice..."

"A, s tem ni nič, s tem ni nič", pretrga mu besedo učitelj. "Pri nas veselica!"

"Je pač križ, gospod učitelj, jaz ne vem svetovati."

"Kaj pa če bi ustanovili podružnico sv. Cirila in Metoda", oglasi se poštar.

"A, tudi ne, tudi ne!"

"Potem sem pa pri koncu!" zamrmra jezno gospod Grčar. "Pa vi povejte, gospod Čuš!"

In srdito je pogledal v prazno čašo.

Gospod Čuš pa se je ljubko nasmehnil, pobožal si prostor, kjer imajo drugi možje brado, popil nekoliko vina, odprl zaspane oči in rekel skrivnostno:

"Lov, gospoda, lov!"

"Lov?" vprašal je Šmitek malomarno, dočim je poštar topo gledal v luč.

"I seveda! To je najlepša zabava, ki si jo moremo napraviti!"

Ali gospod Šmitek ni bil prepričan.

"Kje dobimo puške?"

"Mala skrb to! Dve proda župan, jedno posodi Andrej —"

"Pa, ali bomo samo lovili! Saj ne vemo kje je kaj divjačine. Jaz se še izgubim v gozdu!"

"E!" Ta samoglasnik je gospod Čuš čez potrebo zavlekel in ob enem zaničljivo mahnil z roko po zraku. "Pustite me, da izpregovorim. Z nami gre tudi Janez, s katerim je že vse domenjeno. Ali ne, oče Andrej?"

Krčmar Andrej, ki je ravno prinesel iz kleti vina, je radovoljno pritrdil.

"Naj le gre, če je njemu in vam ljubo, gospodje. Zakaj ne bi šel?"

"A kje je Janez, oče?"

(Dalje.)

Smešničar.

Nežna skrbljivost.

Kmetič (lekarnarju): "Prosim, napišite mi natanko, katero zdravilo je za ženo in katero za kravo, gospod apotekar, da ne bode kje krava krivega zdravila dobila!"